

Standardi i preporuke za edukaciju (SPE)

Siječanj 2020.

Za psihodramske praktičare,
psihoterapeute, asistent-trenere,
trenere i supervizore

Adresa

Centar za psihodramu
Dinarski put 26
10090 Zagreb
Hrvatska

Mobitel

+ 385 91 515 8540
+ 385 91 891 6186

Web & email

info@centar-psihodrama.hr
edukativni@centar-psihodrama.hr

www.centar-psihodrama.hr

Sadržaj

Uvod	01
<hr/>	
Uvjeti za pristup	03
<hr/>	
Registracija edukanata	05
<hr/>	
Edukacijski standardi	06
<hr/>	
Teme osnovnog programa	09
<hr/>	
Osobna psihoterapija	12
<hr/>	
Klinička praksa uz superviziju	13
<hr/>	
Pisani akademski radovi	15
<hr/>	
Priprema za završni praktični ispit	17
<hr/>	
Smjernice za standarde završnog praktičnog ispita	18
<hr/>	
Vanjski ispitivač	20
<hr/>	
Dnevnik treninga	21
<hr/>	
Literatura	22
<hr/>	
Prilozi	23

UVOD

Standardi i preporuke navedeni u ovom radnom dokumentu u skladu su sa standardima i smjericama Saveza psihoterapijskih udruga Hrvatske (SPUH), Federacije europskih psihodramskih trening organizacija (FEPTO) i Europske asocijacije za psihoterapiju (EAP) i treba ih se čitati i shvaćati u skladu s njima.

Ovaj dokument dio je skupa preporuka i uvjeta potrebnih za kvalifikaciju za psihodramskog psihoterapeuta, praktičara, supervizora i trenera. Isto tako, ovaj dokument daje edukativne smjernice za kompetentne profesionalce koji se specijaliziraju u području psihodrame, te trenere, edukatore i druge stručnjake koji prakticiraju sociodramu i Morenove akcijske metode.

CILJEVI EDUKACIJSKIH PROGRAMA

Centar za psihodramu nudi sigurnu okolinu za učenje koja je u skladu s prihvaćenim, empirijski potvrđenim teorijama o učenju odraslih. Programi koji se nude edukantima omogućuju snažan akademski razvoj (na nivou diplomskih studija), kako bi isti stekli pozamašno teorijsko znanje i metodološke vještine u kompetentnom i etičkom prakticanju psihodrame, sociodrame i sociometrije. Edukantima se nudi prilika da u potpunosti nauče cijeniti filozofske, društvene i sociološke temelje psihodrame. Uz to, edukacijski programi nude okvir za razvoj kompetencije u psihodramskoj psihoterapijskoj praksi koji može omogućiti da se taj modalitet koherentno integrira u širi psihoterapijsku zajednicu Republike Hrvatske i da kao metodologija uspješno integrira druge psihoterapijske modalitete.

Ponuđeni edukacijski programi omogućuju razvoj psihodramske, sociodramske i sociometrijske kompetencije koja se može prikladno koristiti u osobnom, psihoterapijskom, organizacijskom i edukacijskom razvoju.

Centar za psihodramu će osigurati da polaznici dobro razumiju i da su u potpunosti upućeni u pravila vezana za etičko djelovanje, profesionalno ponašanje, ravnopravnost, različitost i zaštitu podataka primjenjivih na sva područja psihodramske, sociodramske i sociometrijske prakse. Pridržavanje tih pravila također se mora odraziti u svakodnevnom funkcioniranju osoblja edukacijskih organizacija, na regrutiranju edukanata i na sami program.

UVJETI I PREPORUKE

Uvjeti su ključni i neophodni te ih se kandidati moraju pridržavati. Polaganje edukacijskih programa ovisi o apsolutnom pridržavanju uvjeta. Preporuke su aspekti dobre prakse koje Centar za psihodramu preporuča kandidatima, ali nisu obavezne.

1.

UVJETI ZA PRISTUP

1.1 UVJETI FORMALNOG OBRAZOVANJA ZA PSIHODRAMSKOG PRAKTIČARA

- Završen preddiplomski sveučilišni studij u Republici Hrvatskoj ili nekoj drugoj državi članici Europske unije odnosno u nekoj trećoj državi ako mu je inozemna stručna kvalifikacija priznata u Republici Hrvatskoj

1.2. UVJETI FORMALNOG OBRAZOVANJA ZA PSIHODRAMSKOG PSIHOTERAPEUTA

- Završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij u području medicine, psihologije, socijalnog rada i edukacijske rehabilitacije, socijalne pedagogije, pedagogije i logopedije u Republici Hrvatskoj ili nekoj drugoj državi članici Europske unije odnosno u nekoj trećoj državi ako mu je inozemna stručna kvalifikacija priznata u Republici Hrvatskoj
- Ukoliko kandidat ima završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij u nekom drugom području, potrebna je propedeutika psihoterapije

1.3. APLICIRANJE

- Kandidati moraju predati životopis te priložiti osobnu izjavu o njihovoj motivaciji da se educiraju u području psihodrame, sociodrame i sociometrije prije nego što im se ponudi selekcijski susreti s trenerima.
- Kandidati moraju imati iskustvo psihodrame, sociodrame i sociometrije prije prijave za edukaciju. Dokazano prisustvovanje na uvodnom tečaju "Osnove psihodrame" koje Centar za psihodramu priznaje ili akreditira bit će prihvaćeno kao jedno takvo iskustvo.

1.4. SELEKCIJSKI POSTUPAK

- Kandidati koji se prijavljuju za edukaciju moraju na selekcijskim susretima demonstrirati dovoljnu psihološku zrelost koju zahtijeva psihološki intenzivan i emocionalno zahtjevan psihodramski edukacijski proces. O ovom se uvjetu mora eksplicitno razgovarati s kandidatima.
- Kandidati moraju biti fizički, kognitivno i psihički sposobni ispuniti uvjete edukacije i prakse. Određeni invaliditet ili narušena funkcionalnost u bilo kojoj od navedenih domena mogu spriječiti selekciju kandidata za edukacijski program isključivo ako postoje jasni dokazi da bi taj invaliditet spriječio nužan angažman u sklopu edukacijskog procesa ili kompetentno prakticiranje psihodrame, sociodrame ili sociometrije.
- Kandidati moraju prijaviti bilo kakvu kaznenu osudu ili relevantnu forenzičku povijest koja će utjecati na

ishod selekcije i koju će edukacijska organizacija zabilježiti.

- Kandidatima se mora dati na znanje postojanje svih uvjeta za pohađanje edukacijskog programa, uključujući postojanje praktičnih, vremenskih, financijskih i akademskih zahtjeva samog edukacijskog programa, kao i zahtjeva vezanih za pohađanje osobne psihoterapije, sate vanjske edukacije, superviziju te kasniju poslovnu registraciju, učlanjenje u relevantna profesionalna tijela, itd. Tijekom selekcijskog postupka eksplicitno se mora razmotriti njihova sposobnost za ispunjavanjem navedenih zahtjeva.
- Centar za psihodramu nije obavezan prihvatiti kandidate u edukacijski program, iako ispunjavaju sve objavljene uvjete. No, neuspjeli kandidati moraju dobiti pismeni feedback i preporuke unutar jednog mjeseca od selekcijskog susreta. Taj feedback jasno mora sadržati ili uvjete koje bi kandidat morao ispuniti prije ponovne prijave ili razlog zbog kojeg kandidat ne bi mogao ispuniti uvjete edukacijskog programa.
- Kandidat mora obznaniti prijašnje neuspjele prijave u psihoterapijske edukacije.

1.5. PREPORUKE

- Relevantno iskustvo rada s ljudima u odgovornoj ulozi.
- Edukacija ili iskustvo u pružanju zaštite mentalnog zdravlja. Ovo je preduvjet kliničke prakse i kvalifikacije za psihodramskog psihoterapeuta. Iskustvo se može steći formalnom edukacijom u području mentalnog zdravlja, propedeutikom psihoterapije ili volonterskim iskustvenim radom u području mentalnog zdravlja.
- Edukanti mogu imati iskustvo u drugim kreativnim akcijskim metodama poput dramaterapije, Playback Thetrea, Boalovog kazališta potlačenih itd.
- Kandidate će intervjuirati najmanje jedan trener Centra za psihodramu
- Uspješni kandidati će u suradnji s trenerima koji ih intervjuiraju, dogovoriti i dokumentirati odgovarajuće akademske i iskustvene ciljeve za ranu edukacijsku fazu programa. Time će se istaknuti u kojim je područjima kandidat posebno sposoban, a koja su podložna razvoju.
- Certifikati koje akreditira Hrvatska komora psihoterapeuta, Savez psihoterapijskih udruga Hrvatske ili drugi tečajevi bit će prihvaćeni kao dodatni sati edukacije; o broju sati koji se prihvaća na takav način odlučuje Edukacijski odbor.
- Kandidati koji nisu uspješni u jednoj edukacijskoj organizaciji mogu se prijaviti u neku drugu, no prije selekcijskog susreta moraju priložiti pismeni feedback iz prijašnje neuspjele prijave.

2.

REGISTRACIJA ZA EDUKANTE

2.1 UVJETI

- Centar za psihodramu mora svim edukantima uručiti sveobuhvatan priručnik koji će uključivati prigovore i disciplinarne postupke te Kodeks profesionalne etike i prakse.
- U priručniku jasno mora biti istaknuta struktura i sadržaj programa, željeni ishodi učenja, posebne informacije o procedurama ocjenjivanja i kriterijima uspjeha za akademske i praktične komponente programa.
- Svi edukanti moraju dobiti sveobuhvatan popis literature potreban za akademsku komponentu programa i treba im se dati uvid u širok spektar literature u svrhu proširenja znanja te im se treba omogućiti izlaganje području psihoterapije, u svrhu jačanja relevantnih područja posebnog interesa te u svrhu njegovanja kulture cjeloživotnog učenja. Edukante će se ohrabriti da se kritički osvrnu na teoriju, praksu i sam proces edukacije, a za takva će promišljanja dobiti određeni vremenski okvir, te da propituju tradicije, pretpostavke i prakse.
- Svi edukanti moraju bilježiti sve aktivnosti u sklopu edukacije i iskustva učenja u dogovoreni dnevnik.
- Treneri će na godišnjoj razini revidirati provedbu programa, tražeći ravnotežu između potreba edukanata i područja psihodrame, sociodrame i sociometrije koja se razvijaju.
- Povjerljivost jest kamen temeljac kreiranja sigurnog okruženja za učenje i edukaciju edukanata. Prilikom ulaska u edukaciju, edukanti pristaju na čuvanje povjerljivosti ostalih članova, tako da materijal koji je podijeljen i skupljen tijekom određenih iskustava u sklopu edukacije ostane povjerljiv i znan samo toj određenoj edukacijskoj grupi. Svim edukantima se moraju jasno objasniti granice povjerljivosti i moraju im se osvijestiti postojeći procesi i organizacijski mehanizmi koji postoje kako bi se ukazalo na probleme s osobnom sigurnosti i/ili etičkom praksom. Edukacija bi trebala njegovati kulturu iskrenosti i otvorenosti, tako da edukanti mogu postati kompetentni kada je u pitanju izražavanje zabrinutosti na osjetljiv i direktan način pun poštovanja, u kontekstu njihove edukacijske grupe. Svim se edukantima treba osvijestiti da Edukacijski odbor (treneri) uključen u edukacijske programe pojedinca međusobno dijeli informacije o napretku individualnih edukanata, o grupnom edukacijskom procesu, o sadržaju i procesu edukacijskih seansi i o edukantovom radu kao protagonistu, pomoćnom egu, redatelju i članu grupe.
- Treneri će voditi pisane bilješke svih edukacija, i individualnih i grupnih aktivnosti, što će biti dostupno samo drugim trenerima te će se čuvati u skladu s politikom zaštite podataka.
- Svi edukanti moraju biti svjesni činjenice da vanjski treneri i supervizori mogu s Centrom za psihodramu podijeliti relevantne informacije o njima te da se Centar za psihodramu može konzultirati s njima u duhu transparentnosti i profesionalnog poštovanja; edukant će obično biti informiran o takvim uspostavama kontakta s vanjskim trenerima i supervizorima.

3.

EDUKACIJSKI PROGRAMI

3.1. PSIHODRAMSKI PRAKTIČAR (2 GODINE)

Osnove psihodrame - uvodna radionica	16 sati
Osobna psihoterapija	<i>40 sati individualne psihoterapije ili 166 sati iskustveno-terapijskog rada u psihodramskoj grupi</i>
Metodologija i teorija psihodrame	<i>444 sati</i>
Supervizija	<i>55 sati direktne supervizije 20 sati indirektne preko protokola</i>
Samostalna primjena psihodramskih tehnika uz superviziju	<i>80 sati</i>
ISA - radionica transkulturnih studija	<i>30 sati</i>
Pisanje završnog rada	<i>30 sati</i>
Ukupno:	695 sati (1 sati= 45 min)

3.2. PSIHODRAMSKI PSIHOTERAPEUT (4 GODINE)

Osnove psihodrame - uvodna radionica	16 sati
Osobna individualna psihoterapija	40 sati
Osobna grupna psihoterapija	266 sati
Metodologija i teorija psihodrame	950 sati
Supervizija	100 sati direktne supervizije 50 sati indirektne preko protokola
Psihodramski ispit	20 sati
ISA - radionica transkulturnih studija	30 sati
Iskustvo drugih psihoterapijskih modaliteta	100 sati
Samostalna praksa uz superviziju	300 sati
Pisanje završnog rada	60 sati
Ukupno:	1932 sati (1 sati= 45 min)

3.3. UVJETI

- Od edukanata se očekuje se da pokriju sve aspekte gore navedenog programa.
- Edukanti moraju jasno iskomunicirati s trenerima i grupom svoje izostanke, jednokratne i višekratne.
- Edukanti su dužni informirati trenere ili Edukacijski odbor o problematikama koje mogu utjecati na edukaciju ili Centar za psihodramu. To uključuje kaznene presude, brige po pitanju mentalnog zdravlja ili ovisnosti ili bilo koja problematika koja može utjecati na edukaciju.
- Kada postane očito da edukant doživljava poteškoće vezane za program edukacije, savjetuje mu se prikladan osobni razvoj, supervizija ili pauziranje edukacije dok se poteškoće ne uklone.
- Uz praktične, iskustvene edukacijske radionice održat će se i seminari iz teorije.
- Svaki edukant imat će pismeni ugovor o edukaciji.
- Edukacijski programi bit će organizirani u jasne etape. Edukanti će biti ocijenjeni na kraju svake etape, barem jednom godišnje, prije nego što zakorače u iduću etapu svoje edukacije.
- Edukantima će se obznaniti da se edukacija potencijalno može odgoditi ili okončati prema nahođenju trenera ili Edukacijskog odbora.
- Drugi treneri koji su dio edukantovog razvoja bit će dostupni za konzultacije s Edukacijskim odborom i s edukantom.
- Edukant će odraditi minimalno 30 sati u sklopu psihodramske edukacijske grupe u bilo kojoj od kalendarskih godina. Mogu se napraviti iznimke u slučaju dugotrajnih bolesti, porodiljnog dopusta za žene i muškarce ili drugih iznimnih okolnosti.
- Osobna psihoterapija mora biti odvojena od edukacije.
- Edukanti za psihoterapeute moraju imati edukaciju iz drugih modaliteta psihoterapije i/ili iskustvo u njima.

- Edukacija se mora odvijati u roku od minimalno dvije godine za praktičara, tj. četiri godine za psihoterapeuta, no u slučaju odgovarajuće dokazanih olakotnih okolnosti Edukacijski odbor može odobriti produženje trajanja edukacije za određene edukante.

3.4. PREPORUKE

- Edukacijski odbor napraviti će individualne procjene o tome što može pripadati kojoj kategoriji edukacije.
- Edukante se podupire da prisustvuju događajima koje Centar za psihodramu organizira/prepoznaje kako bi djelomično ispunili kvotu vanjskih sati edukacije, uz prisustvovanje posebnim edukacijskim događajima koje vode strani treneri u organizaciji Centra za psihodramu.
- Edukacijski odbor može dodijeliti sate za relevantno edukacijsko iskustvo stečeno prije početka edukacije. Ti sati neće biti dodijeljeni za iskustvo stečeno prije više od pet godina prije nego što se edukant registrirao.

4.

TEME OSNOVNOG PROGRAMA

4.1 TEMELJNE KOMPONENTE

Sveobuhvatna edukacija iz psihodrame mora se sastojati od sljedećih šest temeljnih komponenti:

1. Iskustvo u psihodramskoj psihoterapiji i edukacijskim grupama
2. Akademsko izučavanje psihodramske teorije i metodologije
3. Klinička i neklinička primjena psihodrame
4. Edukacija iz sociodrame i sociometrije
5. Iskustvo u drugim relevantnim psihološkim teorijama i psihoterapijskim modalitetima te izučavanje istih
6. Uporaba psihodrame u individualnoj terapiji

4.3. SPECIFIČNOSTI

Psihodramska filozofija, teorija i praksa

- Učiti kako biti protagonist, pomoćni ego, dubl, član grupe i voditelj
- Psihodramski proces
- Upotreba tehnika i njihov razvoj
- Spontanost
- Kreativnost i odgovornost
- Morenova teorija dječjeg razvoja
- Teorija uloga
- Terapijski faktori u psihodrami i sociodrama
- Integracija s drugim terapijama
- Društveni kontekst koji uključuje i sociodramu

Sociometrija i grupni proces

- Sociometrijska teorija organizacije i strukture grupe
- Klinička, neklinička i supervizorska upotreba sociometrije
- Priznate teorije o grupnim procesima

Teorije ljudskog razvoja i razvoja ličnosti

- Morenova teorija spontanosti u dječjem razvoju
- Priznate teorije privrženosti
- Teorija objektnih odnosa
- Kulturološki uvjetovane razlike u teorijama dječjeg razvoja
- Priznate teorije o razvoju ličnosti, uključujući psihoanalitičke, bihevioralne i humanističke teorije te teorije o crtama ličnosti

Psihoterapijski principi zajednički svim modelima psihoterapije

- Povjerljivost
- Granice između klijenta i psihoterapeuta
- Procjena i izbor sudionika za psihodramsku grupnu psihoterapiju
- Psihološka formulacija
- Individualna psihodramska psihoterapija: teorija i praksa

Kompetencija u nediskriminirajućoj i anti-opresivnoj praksi

- Svijest o tome na koji se način tematike etniciteta, roda, invaliditeta, seksualnosti, staleža, religije, kulture i dobi odnose na klijenta, na psihodramskog psihoterapeuta, na njihovu međusobnu interakciju i na institucionalni i društveni kontekst unutar kojeg dolazi do interakcije.
- Samosvijest i svijest o životnim pričama te o tome na koji način naše pretpostavke, predrasude i vrijednosti utječu na našu praksu s pojedincima i grupom.
- Svijest o kontekstu, odnosno o tome na koji su način društveno-politički utjecaji doprinijeli formiranju naših pretpostavki, predrasuda i vrijednosti
- Svijest o okolini, odnosno o tome kako i benigni i diskriminirajući institucionalni

- sustavi i prakse mogu utjecati na praktičara i njegov/njezin rad s pojedincima i grupama.
- Svijest o moći, i onoj vanjskoj i unutarnjoj, i o tome kako voditelji i članovi grupe koriste moć u psihodramskim i sociodramskim grupama te kako se moć koristi u grupnom procesu.
- Svijest o utjecaju opresivnih struktura na društvene skupine i njihov razvijajući osjećaj sebstva te njihov osobni psihološki razvoj.

Pregled drugih psiholoških modela i razumijevanje mjesta koje psihodrama zauzima unutar ovog konteksta i anti-etnocentrične kritike modela

- Neposredno iskustvo s još jednim modelom psihoterapije i dubinsko izučavanje istoga
- Osnovno razumijevanje bitnih terapija unutar narednih tradicija: Humanistički i egzistencijalni modeli, psihoanalitički pristupi, grupna analiza, kognitivno-bihevioralna terapija, sistemska teorija i obiteljska terapija, transpersonalna psihoterapija i posebni integrativni pristupi.

Izučavanje etike psihoterapeutske prakse

- SPUH-ov kodeks profesionalne etike i prakse
- Etičke smjernice Centra za psihodramu
- Svijest o zakonskim pitanjima povezanim s psihodramskom praksom

Modeli psihičkih poremećaja

- Medicinski, dijagnostički, društveni, kognitivni i bihevioralni modeli
- Struktura psihijatrijskih usluga i nacionalne zdravstvene službe
- Uloge multidisciplinarnih stručnjaka na području mentalnog zdravlja
- Psihijatrijska dijagnoza i poremećaji

Teorija i praksa drame i kazališta

- Podrijetlo drame i razvoj kazališta
- Scenska umjetnost i uloga kazališnog redatelja
- Sposobnost improvizacije
- Dramaterapija i druge akcijske metode

Komunikacijske vještine

- Verbalna komunikacija s pacijentima ili klijentima
- Komunikacija kod kulturalnih razlika i putem tumača

- Pisana klinička komunikacija i vođenje evidencije
- Verbalna i pisana komunikacija s drugim profesionalcima
- Pisani akademski rad (npr. vođenje dnevnika, eseji, završni rad)
- Upotreba video materijala
- Akademski prezentacija i održavanje radionica

Neklinička primjena psihodrame

- Postoje mnoge nekliničke primjene psihodramskih tehnika, koje su korisne za razvoj osoblja, osposobljavanje na radnom mjestu, grupe posvećene socijalnim vještinama i za obrazovanje odraslih kao takvo.
- Od edukanta se očekuje da se upoznaju s ovakvim radom, cijeneći njegove prednosti i njegova ograničenja.

Metodologija istraživanja

- Dobra praksa nalaže da su terapijske intervencije bazirane na snažnim aktualnim dokazima i edukante se potiče da razvijaju kulturu refleksivne procjene efektivnosti kliničkog rada koji rade.
- Edukante se potiče da se upoznaju s aktualnom literaturom i istraživanjima u psihodrami i širem psihoterapijskom polju.
- Edukanti će demonstrirati neku razinu svijest o relevantnom radu u srodnim disciplinama poput fiziologije mozga, psihijatrije, kognitivne znanosti, razvojne psihologije, istraživanja o prirodi svijesti, rodne studije i istraživanja o seksualnosti.
- Od edukanta se očekuje da imaju osnovno razumijevanje metodologije istraživanja koja je prikladna za kliničku psihoterapiju.

0.

program edukacije

PRVA GODINA (psihodramski praktičar)

- Uvod u psihodramu
- Setting i struktura psihodrame
- Tehnike psihodrame
- Zagrijavanje, spontanost, kreativnost
- Psihodramske uloge
- Sociodrama i sociometrija I
- Uloge voditelja/terapeuta
- Emocije/Rad s emocijama
- Osnove teorije privrženosti
- Godišnji feedback

DRUGA GODINA (psihodramski praktičar)

- Grupna dinamika
- Primjena psihodramskih tehnika I
- Individualna psihodrama
- Interaktivno kazalište
- Sociodrama i sociometrija II
- Primjena psihodramskih tehnika II
- Tijelo, kontakt i granice
- Primjena psihodrame u različitim kontekstima
- Integracija psihodrame i drugih modaliteta u nekliničkom setingu
- Intenziv 4 dana – Završni feedback

TREĆA GODINA (psihodramski psihoterapeut)

- Karakteristike psihodramske psihoterapije
- Teorija privrženosti u psihoterapiji
- Teorija objektnih odnosa i psihodrama
- Grupna dinamika – klinički seting
- Psihodinamika tijela
- Seksualnost i intimnost
- Psihodramska terapija djece i mladih
- Psihodrama, snovi, fantazmi
- Psihodrama i trauma
- Psihodrama i duhovnost

ČETVRTA GODINA (psihodramski psihoterapeut)

- Klasifikacije, dijagnostika i psihodramski rad
- Transgeneracijska psihodrama
- Psihosomatika
- Neuroze, anksioznosti
- Poremećaji raspoloženja
- Poremećaji ličnosti I
- Poremećaji ličnosti II
- Psihoze
- Poremećaji hranjenja i ovisnosti
- Evaluacija psihodamskog procesa i istraživački rad
- Intenziv 4 dana – Završni feedback

5.

OSOBNA PSIHOTERAPIJA

5.1. UVJETI

- Psihodramski edukanti moraju tijekom svoje edukacije ići na osobnu psihoterapiju kod psihoterapeuta registriranog pri Centru za psihodramu ili kod jednako adekvatno registriranog psihoterapeuta koji je prihvatljiv Centru za psihodramu.
- U slučaju edukanta za psihodramskog psihoterapeuta, osobni psihoterapeut ne smije biti istovremeno njihov klinički supervizor. S edukantima se mora prodiskutirati o granicama između terapije, edukacije i supervizije te se iste moraju održavati.
- Edukantima mora biti jasno da edukacijski moduli služi tome da se nauči metodologija modaliteta, odnosno da nije namijenjena tome da edukantima pruža osobnu psihoterapiju. Treneri će se pobrinuti za to da edukanti budu u stanju identificirati svoj osobni doprinos procesima i svoj angažman u procesima psihodramske i sociodramske prakse te da se s time budu u stanju nositi.
- Edukant mora Edukacijskog odboru priložiti pisani dokaz da je prisustvovao psihoterapiji, u obliku izvještaja ili pisma svog osobnog psihoterapeuta.
- Edukacijski odbor mora pratiti utjecaj osobne psihoterapije na edukantov razvoj u sklopu edukacijskog programa

5.2. EDUKANTI ZA PRAKTIČARA

- Edukanti za praktičara moraju imati barem 40 individualnih psihoterapijskih seansi ili 166 sati iskustvenog rada unutar iste psihodramske grupe.

5.3. EDUKANTI ZA PSIHODRAMSKE PSIHOTERAPEUTE

- Edukanti za psihodramskog psihoterapeuta moraju imati 40 individualnih psihoterapijskih seansi i 266 sata iskustvenog rada unutar iste psihodramske grupe.

5.4. PREPORUKE

- Poseban izuzetak može se napraviti za edukante koji žive predaleko od tjedne grupe, no ovo mora uključivati psihodramsko psihoterapijsko iskustvo koje je odvojeno od edukacije.
- Individualna i grupna psihoterapija bit će najmanje onoliko intenzivna po pitanju učestalosti, metode i trajanja koliko joj se edukant posveti.
- Treneri će voditi edukante po pitanju pristupa njihovoj osobnoj psihoterapiji. Radeći zajedno s edukantom, izvidjet će ispunjava li psihoterapija edukantove potrebe na adekvatan način. Možda će biti preporučljivi ili zahtijevani drugi terapijski pristup ili veća učestalost dotične psihoterapije.

6.

KLINIČKA PRAKSA UZ SUPERVIZIJU

6.1. UVJETI

- Edukanti moraju imati iskustvo u području mentalnog zdravlja prije nego što započnu s kliničkom praksom i moraju biti na barem trećoj godini edukacije.
- Klinička praksa uz superviziju koja uključuje terapijski ugovor trajat će minimalno 300 sati (1 sat=45 minuta). Ti sati bit će raspoređeni na sljedeći način:
  - Dugoročna grupa koja se sastaje na minimalno 80 seansi i odrađuje minimalno 200 sati. Ako se zahtijevani minimum seansi ne ostvari jer se grupni rad prerano završi, po nahođenju trenera će se odlučiti koliko iduća grupa mora trajati.
  - Individualne seanse koje se sastoje od minimalno tri i maksimalno pet klijenata, od kojih jedan mora biti dugoročni klijent na barem 30 seansi. Ukupna praksa s individualnim klijentom odvija se u minimalno 60 seansi. Ako se praksa s dugoročnim klijentom prerano završi, na nju se odnosi isti dogovor kao i s dugoročnim grupnim praksama.
  - Preostalih 40 kliničkih sati uz superviziju može se, prema nahođenju trenera, ostvariti pruženom grupnom ili individualnom praksom, radom kao koterapeut, dok god postoji terapijski sadržaj i dok su edukanti pod supervizijom te dok se koriste primijenjene psihodramske seanse poput rada s djecom.
- Edukanti moraju biti pod individualnom ili grupnom supervizijom tijekom njihove edukacije.
- Edukanti moraju klijentima dati na znanje da su edukanti pod supervizijom.
- Edukanti moraju ciljati na omjer od jednog sata supervizije na četiri sata kliničke prakse.
- Ako rade s koterapeutom, obje strane će pristati na zajedničku superviziju.
- Edukanti moraju svojim supervizorima dati na znanje da su u edukaciji te im dati ime i adresu trenera te informirati supervizora da se očekuje uspostava kontakta između supervizora i trenera; ta uspostava kontakta može u najmanju ruku biti u obliku izvještaja o edukantovoj sposobnosti da bude praktičar/psihoterapeut na kraju edukacije.

6.2. PREPORUKE

- Edukantima se savjetuje da počnu sa supervizijom prije nego što krenu s praksom: bit će im korisno imati otvoren prostor u kojem mogu razgovarati o strahovima, planovima i pripremama.
- Edukatni će najviše profitirati uz psihodramskog supervizora. Ako takva osoba nije dostupna ili nije u blizini, Edukacijski odbor može prihvatiti da edukant zatraži superviziju nekog drugog supervizora. Edukant može naizmjenice pohađati psihodramsku supervizijsku grupu i imati individualnu superviziju sa supervizorom koji nije psihodramski psihoterapeut.
- Ako supervizor ima nedoumica vezanih za edukantovu sposobnost da obavlja funkciju

praktičara/psihoterapeuta, on/a može kontaktirati edukantovog trenera.

- Edukant će biti u potpunosti obavješten o tome, a kopije bilo kojih pisanih izvještaja bit će mu stavljene na raspolaganje.
- Treneri s kojima se uđe u takav kontakt nastojat će pojasniti je li riječ o supervizijskom problemu (čime će se problem preusmjeriti edukantu i supervizoru na daljnje razmatranje) ili o edukacijskom problemu (čime pripada domeni edukacije i vezi između edukanta i trenera/edukacijske organizacije).

7.

PISANI AKADEMSKI RADOVI

7.1. UVJETI ZA PRAKTIČARE

- Edukanti za praktičara moraju napisati završni rad na temu teorije od 5000 riječi.
- U fokusu završnog rada za praktičare bit će teoretski problemi, ali će uključivati i edukativne, odgojne ili organizacijske materijale te će tim esejom edukant demonstrirati poznavanje literature iz područja psihodrame i ostalih srodnih teorija.

7.2. UVJETI ZA PSIHOTERAPEUTE

- Edukanti za psihoterapeuta moraju napisati barem:
  - Jednu studiju slučaja od 5000 riječi
  - Završni rad na temu psihodramske teorije i prakse od 10 000 riječi
- Psihodramska studija slučaja može biti rezultat individualnog ili grupnog rada; fokus će biti na kliničkoj praksi.
- U fokusu završnog rada bit će klinička psihodrama i/ili praktični sociodramski rad te će se
- Svim edukantima će se savjetovati da vode bilješke tijekom edukacije (osobni dnevnik učenja) kako bi zabilježili ideje te refleksije o teoriji i praksi.

7.3. OCJENJIVANJE PISANIH RADOVA: POSEBNI KRITERIJI ZA ESEJE

- Kvaliteta prezentacije i hrvatski jezik u pismu: oblikovanje teksta, npr. odgovarajuća širina margina, numerirane stranice, pravilno korištenje referenci, ostvarena zadana dužina eseja, dobar stil pisanja (jasan i koncizan), stil koji je prikladan akademskom esej, ali istovremeno živahan i s lijepim izborom riječi i izraza.
- Međusobna povezanost svih dijelova eseja: dobro strukturirana, koherentno organizirana teza; prikladan uvod; jasan razvoj ideja; svaki dio eseja doprinosi razvoju teze; objedinjena je materija iz različitih izvora; esej završava s detaljnim zaključkom.
- Odabir materije i predstavljanje problematike: sveobuhvatan dijapazon izvora koji pokazuje edukantovu upućenost u materiju i načitanost; efikasno korištenje primarnih izvora i jasan pokazatelj da se upotrebljavala i literatura koja nije na popisu; kritička analiza različitih točki gledišta; detaljno razrađene i analizirane ideje bez nebitne materije; kvaliteta vlastitih ideja: originalnost, kreativnosti.
- Razumijevanje problematika, teorije, ideja, istraživanja: dobro razumijevanje svega navedenog s odgovarajućom upotrebom primjera u svrhu objašnjavanja teze i njenog odnosa s problematikama praktične prirode.

- Analiza i kritička evaluacija: jasna analiza tematike i kritička evaluacija prikazivanjem različitih stajališta; odgovarajuće poveznice između tematika; prepoznavanje i razlaganje nejasnoća i višeznačnosti; jasan pokazatelj samostalnog razmišljanja i samostalne analize.
- Kvaliteta osobnog promišljanja: jasno istraživanje primjene teorije i prakse na edukantov život i posao; analiza osobnog procesa. Svaki od navedenih kriterija može nositi do 15 bodova (maksimum iznosi 90 bodova).
- Preostalih 10 bodova dodijelit će se za sveukupni dojam koji rad ostavlja.

Koristit će se sljedeće ocjene:

80 bodova i više = 5

Odličan – prikladno za objavljivanje. Jasno razumijevanje tema i problematika. Kvalitetno strukturirano, razloženo i prezentirano. Postojanje svježih, originalnih, maštovitih uvida i pristupa. Pokazana je sposobnost analize.

70-79 bodova = 4

Vrlo dobar – jasno razumijevanje tema i problematika. Dobra struktura i prezentacija. Materija kritički i pažljivo odabrana. Manje originalnosti.

60-69 bodova = 3

Dobar – opisane glavne teme i problematike, ali bez previše interpretacije i analiza. Zadovoljavajuća struktura i prezentacija. Materija pretjerano počiva na literaturi bez previše pokazane originalnosti.

50-59 bodova = 2

Dovoljan – nedovoljna zastupljenost glavnih tema i problematika. Slabo pokriven sadržaj i slabo iskorišteni izvori. Slaba struktura i/ili prezentacija. Nedovoljna upotreba materije. Ovo je ujedno najviša ocjena koja se može dodijeliti radu koji je predan nakon roka.

40-49 bodova = Popravni

Popravni – edukant mora ponovno predati rad. Svaka stavka navedena pod ocjenom „dovoljan“ primjenjiva je i ovdje i svaka od tih stavki ovdje je ozbiljno manjkava, no učiteljevo poznavanje cjelokupnog edukantovog rada sugerira kako je moguće da edukant ponovno napiše esej. Takav ponovno predan rad ne može dobiti veću ocjenu od prolazne („dovoljan“). Edukanti smiju dobiti ocjenu „nedovoljan“ iz samog jednog pisanog rada kako bi položili edukaciju.

39 i manje = 1

Nedovoljan – nezadovoljavajuća prezentacija. Sadržaj je plagiran ili toliko nestrukturiran da je rad nemoguće ocijeniti. Neuspjelo pokazivanje razumijevanja problematika i nemogućnost analiziranja tema. Nedostatak uvida u procesu, teoriji i praksi.

8.

PRIPREME ZA ZAVRŠNI PRAKTIČNI ISPIT

Kada ste dogovorili s trenerima i grupom da će Vaš završni ispit biti u obliku seanse, pobrinite se za to da se dobro pripremite: opustite se, vjerujte si, vjerujte grupi i metodi.

Budite svjesni vlastitih problema i svega za što na ispitu može poslužiti kao okidač za Vas u ulozi redatelja.

Pronađite načine nošenja s time.

Sjetite se da ispit služi tome da pokažete kako ste dovoljno dobri u praksi: to ne znači da morate biti savršeni.

Od samog ćete početka seanse biti voditelj grupe.

Ocjenjivači neće biti dio grupe, već će samo promatrati i voditi bilješke.

Oni neće intervenirati osim ako Vi ne prekinete seansu: u tom slučaju ispit može biti smatran nevažećim ili neuspjelim.

Morate iznijeti cijeli grupni proces, od zagrijavanja do završetka, unutar zadanog vremenskog okvira koji će biti unaprijed dogovoren (obično dva/dva i pol sata).

Nakon završetka seanse, uslijedit će pauza za grupu u trajanju od 30 minuta, a za to ćete se vrijeme Vi povući i dovršiti samoprocjenu.

Kada se grupa ponovno sastane, prezentirat ćete svoju samoprocjenu pred grupom i čuti procjenu grupe.

Ispitivač može ili ponuditi svoju procjenu ili se povući na daljnje razmatranje.

9.

SMJERNICE VEZANE ZA STANDARDE ZAVRŠNOG PRAKTIČNOG ISPITA

9.1. KRITERIJI NA TEMELJU KOJIH ĆE VAŠ RAD BITI OCIJENJEN:

1. Voditeljevo zagrijavanje: Na koji se način voditelj predstavlja grupi na početku: kakva je njegova spontanost/kreativnost, jasnoća, njegova prisutnost u ovdje i sada, njegova toplina, kongruencija, empatija, njegova svijest o grupnim potrebama i njegovo prihvaćanje istih, kakav je njegov autoritet?
2. Grupno zagrijavanje: Koliko je zagrijavanje usklađeno s potrebama grupe?
3. Odabir protagonista: Na koji način redatelj rješava odabir protagonista? Koristi li se ovaj proces kako bi se potpomogao razvoj grupne kohezije?
4. Razjašnjavanje protagonistove motivacije za radom: Je li postignut jasan dogovor (čak i ako se on može promijeniti kasnije)? Je li to realno? Je li se taj dogovor izgubio iz vida tijekom akcije ili se redatelj sjeća glavne niti?
5. Odnos između redatelja i protagonista: Kako do toga dolazi: koja je kvaliteta telesa, empatije, topline, kongruencije demonstrirana? Što je redatelj primijetio i spoznao vezano za ovaj odnos?
6. Postavljanje scene: Demonstrira li redatelj svijest o scenskoj umjetnosti te jasnoću prilikom postavljanja scene? Slijede li scene značajan proces? Koje se metode koriste kako bi se postavila scena? Jesu li one efikasne ili terapijske same po sebi?
7. Svijest o grupi i briga za istu: Primjećuje li redatelj grupu kao cjelinu? Je li grupa sigurna? Brine li se redatelj o osjećajima članova grupe na prikladan način? Koju razinu svjesnosti o sociometriji pokazuje redatelj?
8. Produkcija: Mogu li članovi grupe vidjeti/čuti dramu? Jesu li uključeni u akciju?
9. Uvođenje pomoćnih ega: Koju metodu koristi redatelj kako bi uveo pomoćna ega: čini li se to dovoljno kako bi im se omogućilo da odigraju svoju ulogu? Ima li proces terapijski učinak na protagonista? Koristi li redatelj prikupljene informacije na dobar način?
10. Zamjena uloga: Jesu li upute za zamjenu uloga dane jasno i prikladno? Postoji li ravnoteža između prikupljanja informacija, potreba protagonista i potreba pomoćnih ega?
11. Dubliranje: Na koji se način radi s dublima? Ako se koristi samo jedan dubl, je li to prikladno? Je li glad za igranjem bilo kojeg od prisutnih dublova adekvatno zadržana?
12. Snažno izražavanje emocija: Postoji li adekvatan prostor za izražavanje snažnih emocija? Je li ovo sigurno? Ako se doima kao da se izbjegavaju snažne emocije, je li to prikladno?
13. Svijest o govoru tijela: Je li redatelj svjestan neverbalne komunikacije i je li sposoban iskoristiti takve signale?
14. Zrcaljenje: Koristi li se zrcaljenje u prikladnom trenutku?
15. Ostale psihodramske tehnike: Koristi li redatelj konkretizaciju, surplus stvarnost, solilokvij itd. u prikladnim trenucima za vrijeme akcije? Jesu li protagonistu bila ponuđena kreativna rješenja?
16. Redateljevo ophođenje: Je li redatelj sposoban biti spontan, improvizirati, biti kreativan?

Pokazuje li redatelj empatiju, kongruenciju, pozitivan odnos do protagonista, grupe i psihodramskog procesa? Može li redatelj na koristan način verbalizirati o čemu razmišlja i kako se osjeća? Može li redatelj osjetiti vlastitu moć koja izvire iz spontanosti i kreativnosti, za razliku od osjećanja vlastite moći kao posljedice utjecaja koje je njegovo teorijsko znanje i znanje o tehnikama imalo na pojedinca i na grupu?

17. Sharing: Jesu li dane jasne upute? Postoji li sharing dok su članovi grupe još u ulogama i izlazi li se iz uloga na prikladan i odgovarajući način? Kako redatelj pristupa neprikladnom „sharingu“
18. Na koji način redatelj pristupa završetku u kontekstu ispunjavanja protagonistovih ciljeva, uzimanja u obzir posla koji još predstoji, potreba grupe, izlaženja iz uloga? Je li sve navedeno dobro tempirano?

9.2. ZAŠTO BI PSIHODRAMA ODIGRANA U SKLOPU ZAVRŠNOG ISPITA DOBILA PROLAZNU OCJENU?

1. Redatelj je gore navedene procese vodio sigurno, terapijski i kreativno.
2. Kvaliteta redateljevog odnosa s protagonistima i grupom imala je terapijski učinak, demonstrirala je empatiju, toplinu i kongruenciju.
3. Redateljeva samoprocjena bila je točna i bila je odraz samosvijesti te svijesti o počinjenim pogreškama.
4. Tehnike su pravilno korištene.
5. Demonstrirana je dovoljna svjesnost o procesu/metodi i povjerenje u proces/metodu.
6. Rad je bio dovoljno dobar: možda je bilo grešaka, ali protagonist i grupa su stekli terapijski benefit, a redatelj je demonstrirao dovoljnu vještinu kako bi dokazao grupi i ispitivaču da mu je praksa bila sigurna i efikasna.

9.3. ZAŠTO BI PSIHODRAMA ODIGRANA U SKLOPU ZAVRŠNOG ISPITA DOBILA NEGATIVNU OCJENU?

1. Redateljeva praksa nije bila sigurna, zloupotrijebio je ili krivo usmjerio svoju moć.
2. Redatelj nije ispunjavao potrebe grupe.
3. Redatelju je nedostajalo spontanosti i kreativnosti.
4. Redatelj nije vjerovao metodi ili je nije dovoljno koristio.
5. Redatelj je izbjegavao značajan materijal, odustao, klonuo ili napustio protagonista.
6. Redatelj se zapetljao u vlastiti materijal i zamijenio ga s materijalom protagonista, ne primijetivši transfer ili odvijanje kontra-transfera.
7. Redatelj nije dovršio proces, zbog čega nije uspio prikladno završiti seansu ili održati granice. Ispitivači će uzeti u obzir stupanj težine odrađene seanse.

10.

VANJSKI ISPITIVAČ

10.1. UVJETI

- Ulogu vanjskog ispitivača mora izvršiti netko tko nije dio Centra za psihodramu.
- Uloga vanjskog ispitivača mora biti autonomna. No mora postojati otvoreni dijalog s trenerima tijekom trajanja ispita. Moguće je da vanjski ispitivač s trenerima raspravlja o svom zaključku bez gubitka autonomije.
- Vanjski ispitivač će nadgledati jednu seansu kao završni praktični rad.
- Vanjski ispitivač mora osigurati da je edukantova praksa u skladu sa standardima
- Vanjski ispitivač mora biti prisutan na završnom praktičnom ispitu kako bi promatrao je li edukant svojom izvedbom uloge psihodramskog psihoterapeuta zadovoljio standarde prakse.
- Vanjski ispitivač mora pročitati i priložiti pisanu procjenu edukantovog završnog rada/kliničkog rada.
- Vanjski ispitivač mora biti dostupan za konzultacije s edukantom koji ima upite i prigovore vezane za svoju procjenu.
- Vanjski ispitivač mora ponovno procijeniti edukanta koji, nakon pada na završnom praktičnom ispitu, ponovno polaže ispit.
- Edukant koji padne na ispitu ne smije ponovno izaći na njega narednih šest mjeseci.

10.2. PREPORUKE

- Vanjski ispitivač će održati potrebnu razinu objektivnosti, neutralnosti i imat će jasno postavljene granice.
- Vanjski ispitivač bit će od pomoći u procesuiranju i diskusiji te će postavljati pitanja koja će dozvoljavati grupi i edukantu da uče iz iskustva i demonstriraju naučeno.
- Vanjski ispitivač će uzeti u obzir stres i nervozu koji možda sprečavaju optimalni nastup za vrijeme praktičnog dijela ispita.
- Vanjski ispitivač neće imati kontakt s edukantom, osim što će se predstaviti i objasniti svoju ulogu. Ako je vanjski ispitivač već imao prethodni kontakt s edukantom kroz zajedničke radionice itd., sve potencijalne poteškoće koje se mogu javiti kao posljedica te činjenice bit će raspravljene sa svim prisutnim stranama.
- Vremenske granice ispita bit će dogovorene na početku seanse i obično će trajati između dva i tri sata. Sposobnost ostajanja unutar dogovorenih vremenskih granica važna je vještina za kliničku ili bilo koju drugu profesionalnu praksu.
- Na kraju ispitivanja, edukant će se povući iz grupe i napraviti samoprocjenu. (Tijekom tih 30 minuta grupa može otići na pauzu, a vanjski ispitivač može prodiskutirati o ispitu s trenerom/trenerima.)
- Nakon što je edukant napravio samoprocjenu, dobit će feedback i procjenu svojih kolega iz grupe.
- Nakon ovoga, ispitivač može dati svoju procjenu ili se povući iz daljnje diskusije prije nego što donese konačnu presudu.
- Bilo kojem edukantu koji je pao na ispitu bit će ponuđen još jedan tutorial kako bi procesuirao svoje iskustvo učenja.

11.

DNEVNIK TRENINGA

11.1. UVJETI

- Prilikom ulaska u edukaciju, edukant treba voditi dnevnik svojih edukacijskih aktivnosti. Ovo će uključivati datume i detalje o pohađanim vanjskim psihodramskim/sociodramskim edukacijskim seansama, s imenima i potpisima trenera, sa supervizijom, uputama i sudjelovanjem na teorijskim radionicama. Taj dnevnik će se koristiti za bilježenje broja sati koje svaka od tih aktivnosti nosi.

11.2. PREPORUKE

- Edukante će se podupirati da vode dnevnik treninga/bilješke kako bi zabilježili svoja promišljanja i zapažanja o teoriji i praksi. To se neće procjenjivati.

12. LITERATURA

13.2. UVJETI

- Centar za psihodramu će isporučiti popis preporučene literature koji će uključivati psihodramu, sociodramu i srodne psihoterapije.
- Centar za psihodramu će edukantima staviti na raspolaganju knjižnicu u kojoj mogu pronaći bitne tekstove koje moraju pročitati tijekom edukacije.

13. PRILOZI

Upute za pisanje akademskih radova	24
<hr/>	
Predložak formulara evidencije za psihodramsku seansu	27
<hr/>	
Predložak formulara procjene edukanata (za trenere i supervizore)	28
<hr/>	
Predložak formulara godišnje procjene	29

UPUTE ZA PISANJE AKADEMSKIH RADOVA

Opće informacije

Radove je potrebno pisati u programu Microsoft Word, koristeći pismo (font) Times New Roman, veličine 12, proreda 1,5 (30 redaka na stranici) i margina širine 25 mm. Tekst je potrebno poravnati do margina s lijeve i desne strane. Naslove poglavlja treba napisati koristeći veličinu pisma (fonta) 14. Stranice rada potrebno je numerirati u donjem desnom uglu, počevši sa stranicom broj 1. Ako se koriste kratice, uvijek je potrebno pri prvom spominjanju navesti puni naziv, primjerice: The Federation of European Psychodrama Training Organisations (FEPTO) i sl.

Opseg rada (uključujući bilješke, bibliografiju i mjesta za grafičke priloge) trebao bi uključivati između 15 i 25 kartica teksta. Kartica iznosi 1 800 znakova s praznim mjestima.

Radovi trebaju sadržavati sljedeće:

- ime i prezime autora
- akademski naslov, odnosno znanstveno zvanje autora,
- naziv i adresu institucije ako je autor zaposlen,
- autorovu adresu za kontakt (ako se razlikuje od adrese institucije zaposlenja),
- e-mail adresu autora,
- puni naslov rada (eventualno i podnaslov),
- sažetak rada (opsega otprilike od 200 do 250 riječi) na hrvatskom i engleskom jeziku treba ukazivati na svrhu rada, opći prikaz teme, korištenu metodologiju, najvažnije rezultate i zaključak. Treba biti napisan u trećem licu izbjegavajući pasivne glagolske oblike.
- ključne riječi (ne više od deset) na hrvatskom i engleskom jeziku trebaju biti napisane abecednim redom te trebaju uključivati najvažnije pojmove koji se obrađuju u radu. Ne bi trebale uključivati općenite tvrdnje/izjave.
- u uvodu je potrebno u nekoliko rečenica definirati problem (postaviti pitanje koje će biti okosnica rada i na koje će se u zaključku odgovoriti i sl.) ili predmet istraživanja s hipotezom koja se dokazuje (određuje se svrha i cilj istraživanja). Također, naznačuje se kompozicija ili struktura rada i znanstvene metode koje se koriste u izradi. U principu, uvod ne bi trebao biti opsežniji od jedne stranice.
- u tijelu rada, kao najopsežnijem dijelu rada, izlažu se teme po poglavljima i potpoglavljima, odnosno tematskim cjelinama. Svako poglavlje treba imati podnaslov kojim se ukazuje na temu poglavlja, odnosno cjeline koja se specifično razlaže u navedenom dijelu rada. Raspored tema/poglavlja mora biti smislen. U ovom se dijelu moraju izložiti sve spoznaje proizašle iz istraživanja, potvrditi hipoteza ili radna pretpostavka te obrazložiti rezultati, odnosno treba se izložiti i analizirati postojeća građa.
- u zaključku je potrebno pružiti neku vrstu odgovora na pitanje koje je postavljeno u uvodu rada ili izraziti stav, odnosno kritički osvrt. Svojevrna je sinteza svih rezultata rada.

Navođenje izvora u tekstu

- svaki put kada se u radu navode tuđe sintagme, ideje, podaci, rezultati, hipoteze, pojmovi i sl., izvor se daje u tekstu, a ne u bilješkama. Kada se doslovno prenose, tj. citiraju, stavljaju se u navodnike, dok kod parafraziranja navodnici nisu potrebni. Referenca se stavlja u zagradu i sadrži prezime autora, godinu izdanja, a u slučaju doslovnog navoda (citiranja) stranicu; primjerice: (Yalom, 2005) ili (Yalom, 2005:58). Ako je u popisu literature više autora istog prezimena dodaje se i inicijal imena, primjerice: (Z. T. Moreno, 2013). Ako rad ima dva/dvije autora, treba navesti oba/obje, na primjer: (Baim & Burmeister, 2007) ili (Baim & Burmeister, 2007:49). U slučaju zajedničkog rada tri ili više autora koristi se oblik »i

drugi«, na primjer: (Holmes i dr., 1994) ili koristeći latinsku kraticu (Holmes et al., 2004). Sve reference u tekstu navode se kao i prvi puta, odnosno ne koriste se oblici poput »ibid.«, »op. rit.«, »loc. cit.« i slično. Navodi i citati iz dnevnog, tjednog, mjesečnog i sl. tiska navode se na dva načina. Kada se navode vijesti, dokumenti, podaci i sl., odnosno tekstovi u kojima autorstvo nije naglašeno ili je nepoznato, opcijom navodi se naziv tiskovine i godina izdanja, primjerice (Večernji list, 2011) ili (Večernji list, 2011:9). Ako se iz dnevnog, tjednog, mjesečnog i sl. tiska navode izrazito autorski članci i navode teze njihova autora (komentari, kolumne i sl.), navodi se kao i u slučaju ostalih radova, primjerice (Bešker, 2009) ili (Bešker, 2009:7). Navodi iz institucijskih publikacija navode se tako da se napiše naziv institucije, godina izdanja i po potrebi broj stranice, primjerice (Državni zavod za statistiku RH, 2011) ili (Državni zavod za statistiku RH, 2011:19). Navodi iz zakona i pravilnika navode se tako da se navede naziv zakona, skraćeni naziv nakladnika i broj kao i godina izdanja, primjerice (Zakon o javnoj nabavi, NN 90/2011). Navodi iz enciklopedija, leksikona ili rječnika navode se tako da se napiše naziv istih, godina izdanja i po potrebi broj stranice, primjerice (Hrvatska enciklopedija, 1999) ili (Hrvatska enciklopedija, 1999:477); ako postoji naziv autora ili urednika/ce enciklopedije, leksikona ili rječnika onda se navodi njihovo prezime, godina izdanja i po potrebi broj stranice, primjerice (Klaić, 1978) ili (Klaić, 1978:1017); i u konačnici, ako u enciklopedijama, leksikonima ili rječnicima postoje autorski radovi tada se navodi njihovo prezime, godina izdanja i po potrebi broj stranice, primjerice (Klages, 2001) ili (Klages, 2001:338). Također, navodi i citati djela sa interneta navode se poput ostalih radova.

Popis literature

- u popisu literature treba navesti sve radove koji se referiraju ili navode u radu, i to po abecednom redu prema prezimenima autora (odnosno imenima ako ima više autora istog prezimena) te kronološkim redom za radove istog autora. Ako se navodi više radova istog autora koji imaju istu godinu izdanja, treba ih razlikovati slovima (a, b, c, itd.) iza godine izdanja. U slučaju zajedničkog rada više autora, ovdje se ne koristi oblik »i dr.«, odnosno »et al.«, već se navode svi autori. Popis literature treba izraditi prema dolje navedenim primjerima za razne bibliografske jedinice (knjige, zbornike, časopise, internetske izvore itd.):

1) Knjiga: prezime, inicijali imena autora (godina izdavanja). *naslov: podnaslov.* mjesto izdavanja: nakladnik

Blatner, A. (1996). *Acting-In: Practical Applications of Psychodramatic Methods*. New York: Springer Publishing Company.

Holmes, P., Karp, M., Watson, M. (1994). *Psychodrama since Moreno: Inovations in Theory and Practice*. London: Routledge.

Emerson, R. W. (1960). *The Journals and Miscellaneous Notebooks of Ralph Waldo Emerson*. Gilman, H. William; Ferguson, F. Alfred; Davies, R. Merrell; Sealts, M. Merton; Harison, Hayford (eds.), Cambridge, MA: Harvard University Press

2) Zbornik: prezime, inicijali imena urednika/ce, (ur.) (godina izdavanja). *naslov: podnaslov.* mjesto izdavanja: nakladnik

Sharma, S., Sikavica, P. (ur.) (1995). *Zbornik radova Međunarodne konferencije Restrukturiranje gospodarstva u tranziciji 7.-9. studeni 1995., Zagreb, Hrvatska*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

3) Rad u knjizi/zborniku: prezime, inicijali imena autora (godina izdavanja). *naslov: podnaslov.* U: prezime, inicijal imena urednika/ice (ur.). *naslov knjige/zbornika: podnaslov.* mjesto izdavanja: nakladnik, str. početna-završna

Miranda, R., Andersen, S.M. (2007). *The Therapeutic Relationship: Implications from the Social-Cognitive Process of Transference*. In: Gilbert, P., Leahy, R. (ed.), *The therapeutic relationship in the cognitive behavioural psychotherapies*. London: Routledge, 63-89.

4) Rad u časopisu: prezime, inicijali imena autora (godina izdavanja). "naslov rada: podnaslov." *naziv časopisa*, oznaka sveska/godišta/volumena (broj): str. početna-završna
 Augé, M. (2005). "Razdoblje ekrana." *Europski glasnik*, 10: 373-377.
 Andersen, S.M., Baum, A. (1994). „Transference in interpersonal relations: Schema-triggered inferences and affect based on significant-other representations.“ *Journal of Personality*, 62: 459-498.

5) Rad u novinama:

a) ako je poznat autor rada: prezime, inicijali imena autora (godina izdavanja). naslov rada: podnaslov. *naziv novina*, mjesto izdanja, datum izdanja, str. početna-završna
 Karaman, Lj. (1927). O negdašnjim upravnicima i staroj vijećnici grada Splita. *Novo doba*, Split, 24. 12. 1927., str. 11

b) ako nije poznat autor napisa: *naslov novina* (godina izdavanja). naslov napisa: podnaslov, mjesto izdavanja, datum izdanja, str. početna-završna
Večernji list (2007). Rehn političarima u BiH: "Prestanite se svađati i provedite reforme", Zagreb, 16. 3. 2007, str. 5
Jutarnji list (2008). Hrvatska industrija sreće, 6. 9. 2008., <http://www.jutarnji.hr/hrvatska-industrija-srece/258366/>, (4. 4. 2014.)

6) Internetski izvori:

prezime, inicijali imena autora (datum izdavanja). naslov: podnaslov, *nakladnik (u tradicionalnom smislu ili organizacija odgovorna za održavanje stranice na Internetu)*, URL, (datum posjete stranici)
 Torre, R. (2014). Prava istina o psihijatriji (1): Kako smo vas uvjerali da ste bolesni i prodali vam lijek koji ne pomaže, *Jutarnji list*, 9. 8. 2014., <http://www.jutarnji.hr/pravaistina-o-psihijatriji--kako-smo-vas-uvjerali-da-ste-bolesni-1211923/>, (29. 9. 2014.)

Van Nuys, David (2012). An Interview with Gregory Murray, Ph.D. on the Diagnostic and Statistical Manual (DSM), *MentalHelp.net*, http://www.mentalhelp.net/poc/view_doc.php?type=doc&id=45613&cn=145, (6. 2. 2014.)

Bilješke/fusnote

- bilješke (fusnote) treba označavati neprekinutim nizom arapskih brojeva od broja jedan (1) na dalje i to povrh zadnjeg slova riječi na koju se odnose, te ih treba ispisivati na dnu pojedine stranice. Treba ih koristiti isključivo za dodatna objašnjenja, komentiranje, digresije ili dopunu rečenog u tekstu.

Predaja i tisak radova

Radovi se šalju elektroničkom poštom 30 dana prije izlaska na ispit na adresu info@centar-psihodrama.hr

Radovi trebaju biti uvezeni (spiralnim uvezom), bez tvrdih korica.

Primjerci tiskanog i uvezenog rada donose se na ispit te ostaju u knjižnici Centra za Psihodramu, na korištenje članovima Centra.

Formular evidencije za psihodramsku seansu

Seansa/ Grupa

Voditelj(i) seansi (naznačiti tko je vodio seansu)

Mjesto

Datum

Nazočni članovi grupe

Plan seanse i sadržaj, uključujući korištene vježbe i akcijske metode

Odigrane uloge (e.g. protagonist, pomoćni ego itd.) – Tko je preuzeo koju ulogu?

Sadržaj (npr. plan seanse), problemi u grupnom procesu, uključujući implicitnu i eksplicitnu dinamiku:

Indikatori napretka, daljnji rad koji je potreban, problemi o kojima se treba razgovarati na idućoj seansi/idućim seansama:

Formular procjene edukanata (za trenere i supervizore)

Ime i prezime:

Datum:

Vrsta i/ili vrsta susreta: (npr. edukacijski modul, supervizija; 'peer' grupa; čitanje; seminar ili radionica)

Točke učenja / Zapažanja vezana za praksu, sudjelovanje i sveukupni kurikulum:

(npr. sudjelovanje u grupi, suradnja s drugim edukantima, odigrane pomoćne uloge, rad kao protagonist, razvijanje vještina redatelja i grupnog voditelja, nazočnost, samomotivacija, pisani radovi, spremnost na učenje, korištenje zapisnika zapažanja, znanje teorije i integracija iste, samosvijest i osobno učenje, poveznice s različitim školama misli itd.)

Sažetak zapaženih snaga:

Sažetak područja razvoja i glavni ciljevi/ciljevi učenja:

(uključuju referiranje na ciljeve vezane za prekovremeni rad, režiranje, osobni razvoj, i propisani rad npr. pisani rad, kliničku praksu, akademski rad i ostale satove treninga)

Formular godišnje procjene

Ime i prezime:

Datum:

Ime trenera:

Točke učenja / Zapažanja vezana za praksu, sudjelovanje i sveukupni kurikulum:

(npr. sudjelovanje u grupi, suradnja s drugim edukantima, odigrane pomoćne uloge, rad kao protagonist, razvijanje vještina redatelja i grupnog voditelja, nazočnost, samomotivacija, pisani radovi, spremnost na učenje, korištenje zapisnika zapažanja, znanje teorije i integracija iste, samosvijest i osobno učenje, poveznice s različitim školama misli itd.)

Sažetak zapaženih snaga:

Sažetak područja razvoja i glavni ciljevi/ciljevi učenja za nadolazeću godinu:

(uključuju referiranje na ciljeve vezane za rad izvan edukacije, režiranje, osobni razvoj, propisani rad npr. pisani rad, kliničku praksu, akademski rad i ostale satove treninga)

